

УДК 351.84

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ У СИСТЕМІ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Борисюк О.В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Сучасні економічні процеси характеризуються високим рівнем глобалізації, підвищенням швидкості інформаційних процесів, одночасним посиленням конкуренції та кооперації партнерів, постійним територіальним розширенням діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК). У цих умовах необхідно говорити про перехід від класичних методів досягнення конкурентних переваг до принципово нових, що базуються на якісній зміні організаційно-управлінських, інформаційних і фінансових механізмів функціонування організацій. У такій ситуації важливо правильно підійти до процесу формування ціни, що називається «трансферним ціноутворенням» для внутрішньої групової, транскордонної передачі товарів, нематеріальних активів та послуг. В сучасних умовах трансфертне ціноутворення – широко поширений спосіб мінімізації податків, що сплачуються. З метою недопущення зловживань у багатьох країнах застосовуються правила контролю за трансферним ціноутворенням. В Україні вони діють з 2013 року, але саме зараз ця сфера набуває особливої актуальності та є важливою складовою податкової безпеки держави.

Ключові слова: трансфертне ціноутворення, податкові юрисдикції, Державна фіскальна служби України, оптимізація трансфертного ціноутворення, об'єкт оподаткування, відтоки капіталу.

Постановка проблеми. Регулювання процесу трансфертного ціноутворення є досить важливим і дає змогу державі проконтролювати відтоки капіталу в країни з «низькою податковою юрисдикцією». Реалізація механізму контролю потребує додаткових витрат з боку ТНК на ведення обліку контрольних транзакцій та державних витрат на перевірку, обробку отриманої інформації та контроль за додержанням податкового законодавства з боку таких платників податків. Більшість країн світу вважає такі витрати виправданими і реалізує механізм контролю та регулювання трансфертного ціноутворення.

Держава, з одного боку, зацікавлена в максимізації податкових надходжень як основного елемента своїх доходів, а підприємства, з іншого – в мінімізації податкових зобов'язань. Податкове адміністрування трансфертних цін є необхідним процесом для створення конкурентних економічних відносин, введення зрозумілих і прозорих механізмів визначення контрактних цін. Крім того, постає завдання систематичного теоретичного осмислення сутності трансфертного ціноутворення та формування концептуальних основ подальшого його дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема становлення та розвитку трансфертного ціноутворення в Україні знайшла своє відображення у працях сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: А. Волошенко, К. Друрі, П. Хорвача, А. Вагенгофера, Д. Пфафа, Г. Кюппера, П. Дзюба, А. Задої, Н. Гришко, М. Макаренка, К. Непесова, Т. Савченко, О. Чумакова та ін.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є оцінка сутності трансфертного ціноутворення, визначення його мети й завдань, які мають вплив на податкову безпеку вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. Трансфертне ціноутворення – процес формування структури трансфертних цін. Існують різні підходи до трактування поняття трансфертної ціни, відповідно є різні підходи до трактування поняття трансфертного ціноутворення. Існуючі підходи до поняття «трансфертне ціноутворення» представлені у таблиці 1.

Таблиця 1
Існуючі підходи до поняття «трансфертне ціноутворення»

Автор	Підхід до визначення
Савченко Т. і Павленко Л.	Інструмент забезпечення внутрішньобанківської рівноваги.
Бескаровайний Е.Л.	Інструмент варіювання контрактною ціною по відношенню до її ринкових значень
Рябов А.В.	
Мельник Д.Ю.	
Драчєєва Е.Л.	
Лібман А.М.	Процес формування внутрішньої розрахункової ціни, за якою відбувається продаж товарів або послуг
Вахрушина М.А.	
Заїкін А.А.	
Алборов Р.А.	
Семяновскій А.А.	Процес визначення ціни, що використовується для визначення вартості продукції, що передається центром прибутку іншим центрам відповідальності всередині компанії
Волков А.В.	
Р. Ентоні	Процес формування ціни, за якою продукти (напівпродукти) або послуги одного центру відповідальності підприємства передаються іншому цього підприємства (концерну, холдингу).
Дж. Рис	
К. Друрі	
Терещенко О.О. та Волошанюк Н.В.	

Джерело: систематизовано на основі джерел [5; 6; 7]

Важливим завданням трансфертного ціноутворення є зменшення інформаційної асиметрії між учасниками господарських відносин всередині підприємства та сприяння зменшенню конфліктів інтересів між цілями менеджменту окремих лінійних підрозділів та цільовими орієнтирами підприємства.

Інакше кажучи, як інструмент контролінгу трансфертні ціни мають стимулювати менеджмент усіх рівнів приймати оптимальні рішення з точки зору підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому, а не окремих структурних підрозділів чи секторів. Суть трансферного ціноутворення проявляється в його меті та цілях (рис. 1).

За даними НБУ, переважна більшість великих експортерів здійснюють операції через посередників, розташованих в низькоподаткових юрисдикціях.

Так, лише 50 найбільших компаній-експортерів в 2015 році провели операції, які мають ознаки переміщення прибутку, на суму 14,4 млрд дол. США, що становить 37,6% від загального експорту. За оцінками більшості експертів, 60% міжнародної торгівлі здійснюється в рамках транснаціональ-

них корпорацій. Скептики вважають, що ця цифра занижена, і називають показник 70%. Організація Global Financial Integrity вважає, що це призводить до щорічної втрати декількох сот мільярдів доларів США податків. За оцінками фонду Christian Aid за період з 2005 по 2007 тільки в ЄС і США заниження склало 1,1 трлн. дол. США [7].

Структура зовнішньої торгівлі України товарами у I півріччя 2017 року з країнами низько податкових юрисдикцій у порівнянні з I півріччям 2016 року показано у табл. 2.

Дані таблиці свідчать, що зовнішня торгівля з країнами низькоподаткових юрисдикцій має місце, тобто потреба в трансферному законодавстві не є бездумною калькою європейських податкових практик.

Втім, у суб'єктів господарювання є свій погляд на цю проблему, і заниження податкового зобов'язання часто виступає не єдиним спонукальним мотивом вітчизняних компаній до недотримання правила витягнутої руки.

За даними Державної фіскальної служби України з-під оподаткування через механізм трансфертного ціноутворення щороку виводиться приблизно 240 млрд. грн., внаслідок

Рис. 1. Мета та цілі трансфертного ціноутворення

Джерело: систематизовано на основі джерел [4; 5; 7]

Таблиця 2

Структура зовнішньої торгівлі України товарами у I півріччя 2017 року з країнами низько податкових юрисдикцій у порівнянні з I півріччям 2016 року

Країна	Експорт		Імпорт	
	тис. дол. США	у % до I півріччя 2016	тис. дол. США	у % до I півріччя 2016
Болгарія	192 307,90	94,50	83 618,70	116,00
Боснія і Герцеговина	5 787,70	118,30	4 388,80	108,20
Ірландія	37 047,50	109,30	47 074,60	111,80
Катар	9 739,70	159,10	6 568,90	92,80
Македонія	15 866,50	193,70	5 548,90	94,70
Кіпр	42 446,70	146,10	10 757,50	131,70

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики

чого Державний бюджет України недовтримує майже 20–25 млрд. грн. Ці оцінки співпадають з даними Світового фінансового співтовариства, згідно з якими щорічний відтік капіталу з України становить близько 9,15 млрд. дол. США (за цим показником Україна займає 17 місце у світі). Проблема перерозподілу прибутку через механізм трансфертного ціноутворення та недоотримання бюджетом податку на прибуток характерна не тільки для України, але і для більшості країн світу, 86% міжнародних материнських компаній та 93% дочірніх компаній у всьому світі стикаються з цією проблемою. Таким чином, за даними Світового банку, 2/3 торговельних операцій проводяться в середині ТНК [6].

Зрештою, можна виділити такі кроки до оптимізації трансфертного ціноутворення:

- перегляд Податкового кодексу;
- знищення недоліків законодавства, які використовуються для створення систем відмивання коштів за межі України;
- пропис чітких і точних правил, норм та процедур регулювання трансфертного ціноутворення;
- визначення градації штрафних санкцій, оскільки спочатку існує висока можливість помилок у веденні та поданні звітності щодо використання трансфертних цін;
- створення перехідного періоду для компаній;
- перевірка та реформування кадрів органів державного управління (особливо Податкової адміністрації);
- формування виконавчого органу при ДФС;
- формування центру дослідження щодо визначення впливу на компанії прийнятих законодавчих правил регулювання трансфертного ціноутворення;

– збір та аналіз даних щодо використання трансфертних цін для визначення впливу на розвиток економіки;

– формування форуму щодо співпраці із податковими державними органами інших країн, особливо з розвинутою системою регулювання трансфертного ціноутворення;

– контроль та координація виконання норм регулювання трансфертного ціноутворення: як компаній, так і державних органів управління, оскільки можуть бути використані корупційні схеми;

– створення діалогу з компаніями, зокрема: компанія може попередньо узгодити із податковою службою щодо розміру своєї трансфертної цін, довівши її ринковість.

Також важливо, аби зміни до трансфертного законодавства насамперед обговорили з усіма зацікавленими сторонами ще на стадії підготовки. Інакше можливий варіант, коли роботи додасться і платникам, і податківцям, і суддям. А відчутної користі для бюджету від цього не буде.

Крім того, деякі фахівці звернули увагу на те, що одним посиленням контролю за трансфертним ціноутворенням проблеми виведення капіталу з України в низькоподаткові зони розв'язати неможливо, оскільки необхідно реформувати податкову систему і рухатися до таких ставок податків, аби платникам було вигідніше сплачувати їх усередині країни, ніж будувати якісь ризикові схеми.

Висновки і пропозиції. Отже, контроль за трансфертним ціноутворенням в Україні є одним з найбільш пріоритетних напрямів підвищення фіскальної ефективності механізму податкового адміністрування. Прийняті в 2013–2017 рр. нормативно-правові акти дозволяють говорити про значну увагу, яка приділяється даному питанню практиками, урядом та фіскальними органами. Однак прийняття таких документів є лише першим етапом впровадження в Україні нових підходів до регулювання трансфертного ціноутворення, адже результативність використання вказаного законодавства прямо залежить від прийняття системних управлінських рішень у сфері податкового адміністрування, а також чіткої деталізації процедур контролю за трансфертним ціноутворенням. Ключовим питанням також залишається розвиток міжнародного співробітництва, а також вибір моделі імплементації наявних напрацювань у межах Плану дій BEPS, які безпосередньо відносяться до регулювання процесів трансфертного ціноутворення. Зокрема це стосується застосування модельного законодавства щодо документації з трансфертного ціноутворення, а також впровадження цілого ряду інших заходів з високим та середнім рівнем пріоритетності.

Список літератури:

1. Волошенко А.В. Трансфертне ціноутворення як сфера тіньової економіки в Україні / А.В. Волошенко // Економіка та управління національним господарством. – 2014. – № 2. – С. 53–58.
2. Карлін М.І. Управління державними фінансами: [навч. посібн.] / М.І. Карлін, О.В. Борисюк. – Луцьк: ПП Іванюк, 2013. – 273 с.
3. Методы трансфертного ценообразования: сравнительная характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.korpusprava.com/ru/publications/analytics/metodi-transfertnogo-cenoobrazovaniya-sravnitel'naya-harakteristika.html>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Савченко Т.Г. Напрямки оптимізації національного механізму регулювання трансфертного ціноутворення у комерційних банках [Електронний ресурс] / Т.Г. Савченко. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/7174/1/government%20regulation%20of%20the%20transfer%20pricing%20in%20Ukraine.pdf>.
6. Чумакова О.О. Податкова політика у сфері трансфертного ціноутворення: економічна ефективність і тонка капіталізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/17.pdf>.
7. World Investment Report 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/Sections/dite_dir/docs/WIR11_web%20tab%2034.pdf.

Борисюк Е.В.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ТРАНСФЕРТНОГО ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ НАЛОГОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация

Современные экономические процессы характеризуются высоким уровнем глобализации, повышением скорости информационных процессов, усилением конкуренции и кооперации партнеров, постоянным территориальным расширением деятельности транснациональных корпораций (ТНК). В этих условиях необходимо говорить о переходе от классических методов достижения конкурентных преимуществ к принципиально новым, основанным на качественном изменении организационно-управленческих, информационных и финансовых механизмов функционирования организаций. В такой ситуации важно правильно подойти к процессу формирования цены, называется «трансфертным ценообразованием», для внутригрупповой, трансграничной передачи товаров, нематериальных активов и услуг. В современных условиях трансфертное ценообразование – широко распространенный способ минимизации налогов, уплачиваемых. С целью недопущения злоупотреблений во многих странах применяются правила контроля за трансфертным ценообразованием. В Украине они действуют с 2013 года, но именно сейчас эта сфера приобретает особую актуальность и является важной составляющей налоговой безопасности государства.

Ключевые слова: трансфертное ценообразование, налоговые юрисдикции, Государственная фискальная службы Украины, оптимизация трансфертного ценообразования, объект налогообложения, оттоки капитала.

Borysiuk O.V.

Lesia Ukrainka Eastern European National University

USE OF TRANSFER VALUES IN TAX SECURITY SYSTEM OF THE NATIONAL ECONOMY

Summary

Modern economic processes are characterized by a high level of globalization, an increase in the speed of information processes, the simultaneous enhancement of competition and cooperation of partners, a constant territorial expansion of the activities of transnational corporations (TNCs). In these conditions, it is necessary to talk about the transition from the classical methods of achieving competitive advantages to fundamentally new, based on a qualitative change in organizational and managerial, information and financial mechanisms of the functioning of organizations. In such a situation, it is important to approach the pricing process called "transfer pricing", for intra-group, cross-border transfer of goods, intangible assets and services. Under current conditions, transfer pricing is a widespread way of minimizing paid taxes. In order to prevent abuse, many countries apply the rules for controlling transfer pricing. In Ukraine, they have been operating since 2013, but this area is now of particular relevance and is an important component of the tax security of the state.

Keywords: transfer pricing, tax jurisdictions, State fiscal services of Ukraine, optimization of transfer pricing, object of taxation, and outflows of capital.